

vosek zavre, dolijemo vročo vodo, da se vosek dvigne in ob ohlajanju očisti, nečistoča pa pade na dno. Višina lonca zagotavlja značilno burno vretje voska in omogoča varno delo.

Po končani kuhi postavimo lonec na dve leseni letvici na tla in ga pokrijemo. Ohlajanje naj bo čimbolj počasno, sicer voščeni kolobar včasih zgoraj po sredini počí. Popolnoma ohlajen vosek v loncu z vodo odnesemo na vrt in ga prevrnemo na glavo. Ko voda odteče, se kolobar loči od posode, tako da ga spodaj lahko očistimo.

Opisani lonec je odlično sredstvo za morebitno ponovno prečiščevanje voska. Koristno nam lahko služi še za razne druge namene (pri izdelavi satnic, pripravi sladkornega sirupa, pri sočenju sadja itd.).

Vosek, pridobljen na opisani način, predstavlja pravo čebelarjevo »zlato«. Shranjujemo ga v zavrženi embalaži – kartonskih škatlah s pokrovi in steznim zapiralom, vanje pa lahko shranimo okoli 15 kg voska v kolobarjih.

Da bi bila stvar bolj razumljiva, naj omenim še delo s sokovnikom. Pred kuho voščin običajno ne namakamo v vodi. Izrezane sate razrežemo na 4 dele, nato pa v košaro sokovnika vložimo nekajkrat po nekoliko satov, tako da jih v eni kuhi izsočim 10–14. Ostale voščine (prizidki, trotovina, pokrovčki od točenja) se sočijo odlično, hitro in skoraj brez ostankov! Starejše voš-

čine nekajkrat premešamo z leseno kuhalnico. Ravno tako skrbimo, da voda v posodi ne povre, zato občasno dolivamo vročo vodo, da se proces sočenja ne prekinja. Pri tem delu je potrebno lonec skupaj s pokrito košaro velikokrat dvigniti in iztočiti tekočino z dna lonca, da ne bi zadrževala voska na dnu. Po vsakokratnem izlivanju pa moramo iztočno cev lonca zapečatiti z lesenim čepom, da se dno posode ne bi preveč ohlajalo in da bi bilo sočenje hitrejše. In še nekaj, na konec iztočne cevi lonca navežemo kratko vrstico, po kateri bo iztekal vosek. Na vrstici vidimo, kdaj se zbere večja količina izsočene tekočine in jo ročno odlijemo. Ne pozabimo tega storiti prepozno, ker bi se sicer izsočena količina vode z voskom prelivala v posodo z vodo za zagrevanje! Če se moramo za daljši čas oddaljiti od sokovnika, čep raje odstranimo, da to preprečimo!

Po opisanem postopku izplen voska pri zelo starem satju sicer ni idealen oziroma zahteva daljši postopek. Ostanke pa po kuhi voščin lahko shranimo. Upati je, da nam bo kdo svetoval, kako jih najbolj koristno uporabimo.

»Tržna cena« tako pridobljenega voska danes skoraj ne pokrije potrošene energije, vendar se temu delu ne bi smeli izogibati.

Ceno vosku odreja čas, zato ravnajmo z njim podobno kot z deviznimi prihranki – s časom se oboje obrestuje!

IZPOPOLNJEN AŽ – TRIETAŽNI PANJ

LOJZE LIČEN

Človek v svojih dejavnostih nenehno išče nove načine, kako bi z manj vloženega dela in sredstev dosegel večji učinek in korist. Tudi čebelarji pri tem nismo izjema. Vendar moramo upoštevati, da imamo opraviti s čebelami, z živimi bitji, katerih razvoj poteka pod določenimi pogoji in po svojih zakonitostih. Zahteve, ki nam jih postavljajo čebele same, naj bodo osnovne smernice in merilo za izvajanje raznih novosti v tehnologiji čebelarjenja in panjskih sistemih.

Tak način razmišljanja me je pripeljal do tega, da sem se odločil za čebelarjenje v trietažnem AŽ panju.

Čebelariti sem pričel na ožjem Goriškem v klasičnih AŽ panjih. Vsak čebelarški okoliš ima svoje značilnosti, ki se jim mora čebelar prilagoditi, če naj uspešno čebelari. Na ožjem Goriškem je edina izdatna paša spomladi na sadnem drevju in akaciji. Spomladanski paši sledi le paberkovanje, ki ne da posebnega donosa, zato moramo na pašo drugam. Najbližja, in ko zares medu izdatna, je poletna paša na jelki v Trnovskem gozdu. Sicer pa je treba daleč v Liko, kar je za močnejše čebelarje celo nuja.

AŽ panj ima veliko dobrih lastnosti, sicer se ne bi tako razširil, kot se je. Tudi mene

Trietažni panj – prednji del panja

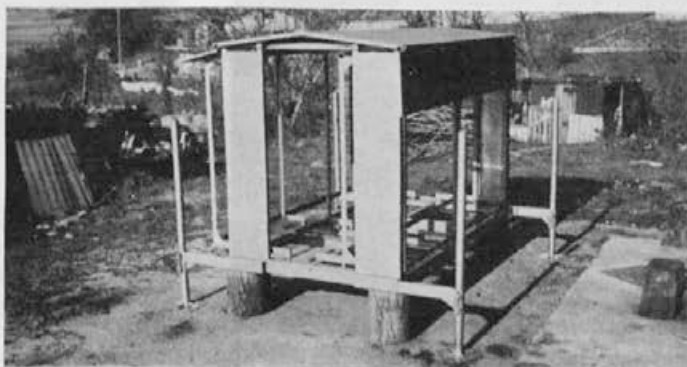
je sprva v celoti zadovoljil. Sicer zahteva mnogo dela, kar pa mi ni bilo neljubo, saj sem bil začetnik in vsi vemo, da začetniki radi brskajo po panjih. In katera je bila moja prva ugotovitev? Ker so me imenovali za cenilca škode na zavarovanih panjih, sem pogosto moral ceniti škodo, nastalo zaradi zadušitve čebel med prevozom. Pri tem sem bolj kot panju samemu pripisoval krivdo čebelarjevi nespretnosti. Dušile pa so se vedno najboljše in najmočnejše družine, ena tudi meni, na kratki razdalji 20 km. Zaključek je bil jasen: zlasti za daljše prevoze in ob soparnem vremenu je zračenje v AŽ panjih neustrezno. Do takih in podobnih ugotovitev so prihajali in jih na različne načine reševali tudi drugi čebelarji.

Trietažni panj – zadnji del panja

Zgodnja spomladanska paša terja zgoden razvoj čebeljih družin. Temu pripomore, sicer ne vedno, tudi goriška klima. Zgoden razvoj pa spremlja rojilni nagon, ki negativno vpliva na donos, če čebelar pravočasno ne poseže vmes. Izogniti se mu skušamo s prestavljanjem, ki ga vsak čebelar prikroji po svoje. Vendar pa je to temeljit in zamuden poseg v normalen razvoj čebelje družine, ki ne zagotavlja vedno uspeha.

Uspešno čebelarjenje se običajno ocenjuje z donosom, pri čemer je na splošno med še vedno na prvem mestu. Iz leta v leto dobivajo vse večji pomen tudi matični mleček, zadelavina in cvetni prah. Jasno je, da je rentabilnost panja odvisna od zdravja in moči čebelje družine. Ta pa se lahko v polni meri razvija le v večjem panju

Konstrukcija kontejnerja – zabojnika za trietažne panje

Kontejner s trietažnimi panji

oziroma v panju, ki mu je mogoče prostornino večati z nakladami, podkladami, medkladami ali zakladami. Veliko enostavneje in učinkoviteje kot v klasičnem AŽ je to mogoče v trietažnem AŽ panju.

Med pozitivnimi lastnostmi, ki jih trietažni AŽ panj v celoti ohranja, je ta, da se panji lahko skladajo drug na drugega v čebelnjake in jih je lažje zaščititi pred škodljivimi vremenskimi vplivi, kar jim zagotavlja daljšo življenjsko dobo. Večja teža od klasičnega AŽ panja, ki otežuje rokovanje pri

Zračenje v prednem delu panja

Osmukalnik cvetnega prahu v trietažnem panju

prevažanju, ne predstavlja nobene pomanjkljivosti več, če imamo panje zložene na prevoznem čebelnjaku (tovornjak, kontejner).

OPIS TRIETAŽNEGA PANJA

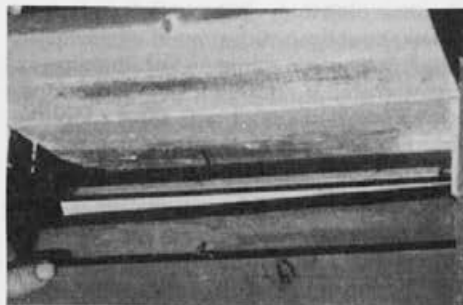
Izdelan je iz 23 mm debelih smrekovih desk. Zadostovale bi tudi deske debeline 20–22 mm. Na spodnjem delu je panj podaljšan zaradi namestitve osmukalnika cvetnega prahu. Na enak način je mogoče iz treh klasičnih AŽ panjev izdelati dva trietažna in še ostane lesa za en prašilček. Namesto dveh ima preurejeni panj tri enako veliko etaže. V vsaki etaži je 10 satnikov standardne AŽ mere, ki slonijo na običajnih kovinskih gredah. Med spodnjo in drugo etažo ni stalne matične rešetke, zato tvorita enotno plodišče. Med satniki spodnje in druge etaže so letvice, široke kot satnik, ki zapolnjujejo prazen prostor, da ga čebele ob dobri paši ne morejo zgraditi. Med drugo in tretjo etažo pa je stalno nameščena matična rešetka. Znatno je spremenjena sprednja stena, ki je še vedno dvojna. Med notranjo in zunanjo steno je prazen prostor – zračnik. Že ime pove, čemu služi.

Spodnja brada je nekoliko povečana, kar omogoča enostavnejše zapiranje pred prevozom, ker se čebele ne obešajo preko nje. Zaprta ne pušča nobene reže, zato ni potrebno posebej zapirati še žrela, čebele pa se med prevozom lahko sproste v zrač-

Vetrobran na žrelu panja.

nik. V bradi je izrez pokrit z mrežico. Ko je ta zaprta, vstopa skozi mrežico zrak, ki prehaja skozi žrelo v notranjost panja, nato navzgor v zračnik in izhaja skozi zamreženo loputko na zgornji strani sprednje stene, ki jo med prevozom odpremo. Če se prevoz zaradi kakršnihkoli vzrokov zavleče, lahko skozi to loputko čebele tudi napajamo. Zrak, ki vstopa skozi mrežico brade, s katero zapiramo zgornje žrelo in služi tretji etaži, ravno tako izstopa skozi zamreženo loputko zgoraj. V notranjosti zračnika je v višini druge in tretje etaže v notranjo steno vrezano še zimsko žrelo. Njegovo uporabnost je opisal že inž. L. Klun v Slovenskem čebelarju leta 1972. Posebej je koristno na Goriškem, ker tako sončna

Maska za aktiviranje osmukalnika

svetloba in veter ob zaprtem spodnjem žrelu nimata neposrednega vstopa v panj.

Na obe žreli, zgornje in spodnje, je mogoče namestiti posebej oblikovano letvico, ki sem jo poimenoval vetrobran. Z njo lahko žrelo zožimo in preprečimo neposreden vdor vetra v panj ali pa ga popolnoma zapremo (pozimi, ko je odprto zimsko žrelo).

Osmukalnik, ki je nameščen na dnu panja, je narejen tako, da omogoča enosmerno prehajanje čebel iz panja in skozi smukalno mrežo nazaj. Ker se čebele ne priravajo, mrtvice ne nastajajo, pa tudi sam prehod je veliko hitrejši. Maska, ki čebelarom preprečuje vračanje v panj po isti poti, in jih tudi prisili, da gredo skozi smukalno mrežo, je nameščena v zračniku. Ko s pre-

Zračenje v vratih panja

Pitalniki v trietažnem panju

prostim obratom vijaka vključimo osmulnik, spustimo tudi masko v pravi položaj. Zadnja stran panja se kot običajno zapira z vratci. V zgornjem delu je podoben izrez z mrežico kot v bradi, zaprt z loputko, odprt pa le ob prevozu zaradi kroženja zraka, ki vstopa skozi žrelo in izstopa skozi režo v vratcih.

Na notranji strani vratc je tudi poseben predalček, v katerega spravimo panjski pribor (vetrobran, deščice za pokrivanje matične rešetke ...).

Vsako okence ima dvojni okvir z vdelnim pitalnikom, ki je izdelan tako, da omogoča enostavno čiščenje, če odstranimo notranji okvir z mrežo. Ob prevozu lahko po potrebi nagnemo notranji okvir na ste-no pitalnika in čebele imajo prost vstop v prostor med okenci in vratci.

Okenca so pritrjena z vijaki. Na ta način se izognemo uporabi prečnih letvic in uto-

rov, v katere pogosto zaidejo mladice, ki jih lahko stisnemo.

Na stranskih stenah znotraj panja je z risalnimi žeblički pritrjena plastična mreža, ki je namenjena zbiranju zadelavine. Način čebelarjenja v tako preurejenem AŽ panju je bil opisan v Slovenskem čebelarju št. 5, letnik 1972.

Glavna značilnost tega načina je, da v enem panju prezimujemo dve družini, eno v drugi in eno v tretji etaži. Matična rešetka med drugo in tretjo etažo je med tem pokrita. Spomladi, ko začno matice zalegati, namestimo zaradi boljših toplotnih razmer pregrado tudi med spodnjo in drugo etažo. Kasneje, običajno aprila, ko matico iz tretje etaže skupaj z nekaj sati premestimo v polovičarja, matično rešetko odkrijemo in odstranimo pregrado med spodnjo in drugo etažo. Sedaj se gnezdo lahko razširi tudi v spodnjo etažo. Do jeseni se tako v enem panju razvija le ena družina.

PRIPIS UREDNIŠTVA

Približuje se svetovni čebelarški kongres, ki bo leta 1992 v Splitu. Komisija za tehnologijo čebelarjenja zato želi zbrati vse tiste izboljšave pri panjih in opremi, ki bi bile zanimive tudi za razstavo na kongresu Apimondije v Splitu. Zato vas prosimo, da nam o vaših izboljšavah pišete, radi jih bomo objavili in se z vami dogovorili za sodelovanje na razstavi.

DRAGI MOJ »SLOVENSKI ČEBELAR!«

Star pregovor pravi: »Pozdraviti je vljudnost, odgovoriti pa dolžnost.« Če se z izbranimi besedami obračaš na čebelarje, nam nalagaš dolžnost, da Ti odgovorimo. Odgovor ne bo tako »izpiljen«, bo pa iz čebelarskega srca za čebelarsko srce. Trdiš, da je bilo po egipčanskem Jožefu sedem suhih let. Bilo pa je po nekem drugem Jožefu sedemkrat sedem suhih let! Pa kaj bi jamrali. Razgibajmo življenje. Pustimo zgodovino zgodovinarjem.

Oglašam se iz Haloz. Praviš, kako le preživimo z eno samo pašo, kostanjem, če še to ujma vzame? Haložana ne spravita na tla ne hudič ne birič. Prve so čebelice, pravi sedaj že pokojni Nandek iz Žetal. Imel je deset slamnatih košev in dvajset lastno-ročno izdelanih AŽ panjev. Ni bil mizar. Tudi učil se ni tega poklica. Z močno voljo in preprostimi domačimi orodjem si je po

skici iz Slovenskega čebelarja izdelal nekoliko poenostavljene, vendar točno po AŽ meri izdelane panje. Podedoval je majhno leseno haloško hišico, danes bi rekli »brunarico«, nekaj arov zemlje in vrt. Pred hišo med slivami in češnjami je kraljeval čebelnjak, njegovo največje bogastvo. Nikogar svojih ni imel. Zjutraj je spustil na pašo kokoši, se z njimi pogovarjal, jih svaril, naj bodo previdne, naj se pasejo v bližini hiše, da jih iz bližnjega gozda ne najde lisica. Potem so prišle na vrsto čebelice. Sončni žarki ranega jutra so posrkali rosne kapljice na bradah. Stražarke so že bile na svojih mestih in priganjale delavke, naj se spustijo tja pod Donačko goro, kjer med še zadnji kostanj. Dobro so vedele, da po kostanju v Halozah ni več paše. Lepo cveti otava in v njej očarljiva vezavka, ki pa nima nektarja. Nandku ljubeče potuje oko od žrela do